

2. Господарський процесуальний Кодекс України від 6 листопада 1991 року № 1798-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 6. – Ст. 56.

Швец В.А. Реализация права на судебную защиту субъектов хозяйствования от рейдерских нападений. – Статья.

В статье изучается механизм судебной защиты от рейдерских нападений как наиболее эффективный инструмент защиты от противоправных увлечений субъектов хозяйствования.

Ключевые слова: субъекты хозяйствования, право на судебную защиту от рейдерского захвата, механизм реализации права на судебную защиту

Shvets.V.A. Realization of the right to judicial protection of economic entities from raider attacks. –Article.

In this paper we study the mechanism of judicial protection against raider attacks as the most effective tool to protect against unlawful interests of economic entities.

Keywords: business entities, the right to judicial protection against hostile takeover, the mechanism of realization of the right to judicial protection

УДК 349.2

*Л.П. Шумна,
кандидат юридичних наук, доцент,
завідувач кафедри трудового права та права соціального забезпечення
Чернігівського державного технологічного університету*

**ДОСТУПНІСТЬ І ГУМАННІСТЬ ЯК ПРИНЦИПИ
СОЦІАЛЬНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ**

Доведено, що ефективність інституту соціального обслуговування на-самперед залежить від правової регламентації його предмета, змістовного наповнення принципів, за якими здійснюється надання соціальних послуг. У представленій статті досліджується поняття «соціальне обслуговування» та розкривається сутність одних з ключових його принципів.

Ключові слова: соціальне забезпечення, соціальне обслуговування, доступність, гуманність.

Забезпечення гідного рівня соціальної складової життя людини та суспільства в цілому – одне з найважливіших завдань соціальної держави, показник сталого економічного розвитку суспільства та гарантія благополуччя населення. Як слушно зазначається в літературі, «стратегічною метою соціальної є забезпечення права кожної людини на такий життєвий

рівень і соціальне обслуговування, що є необхідним для підтримки здоров'я та добробуту її самої та її сім'ї, а також права на забезпечення у випадку безробіття, хвороби, інвалідності, настання старості та в випадках втрати засобів до існування за незалежних від неї обставин» [1, с. 14-15].

Право на соціальне забезпечення – це визнана Конституцією України, міжнародним співтовариством і гарантована державою можливість людини одержати соціальне забезпечення, соціальну допомогу та підтримку, щоб задовольнити фізіологічні, соціальні й духовні потреби в обсязі, необхідному для гідного життя, у тих випадках, коли у зв'язку з впливом соціального ризику громадянин з незалежних від нього причин не маж джерел та засобів для існування [2, с. 13].

Соціально-економічна сфера України характеризується досить слабким розвитком, нестабільністю економічних зв'язків та постійними труднощами. Ці труднощі пов'язані з доволі слабким рівнем розвитку економіки, що завжди відбивається на незахищених верствах населення, які ж до того становлять його більшість. Також, окрім цього, у досліджуваній сфері існують безліч проблеми правового, організаційного, фінансового, етичного характеру. Їх доволі багато, проте у цій статті зупинимось на засадах (принципах) правового регламентування інституту соціального обслуговування, а саме на принципах доступності і гуманності.

До цього часу у науковій юридичній літературі з права соціального забезпечення бракує спеціальних досліджень, присвячених питанню принципів соціального обслуговування. Принципи права соціального забезпечення досліджувалися у працях таких вчених як Т.З. Гарасиміва, О.Є. Мачульської, Н.Б. Болотіної, С.М. Прилипка та ін. Щодо проблем соціального обслуговування та частково засадами його правового упорядкування займалися Б.І. Сташків, М.О. Буянова, Н.О. Рунова та ін.

Г.С. Гончарова та С.М. Прилипко під принципами права соціального забезпечення розуміють основні керівні положення (ідеї), що віддзеркалюють сутність, найважливіші особливості й ознаки, загальну спрямованість норм права соціального забезпечення, а також стратегічні напрями соціальної політики держави в реалізації соціально-економічних прав і свобод людини [3, с. 143]. В свою чергу Т.З. Герасиміва, принципами права соціального забезпечення називає основоположні ідеї, що виражають об'єктивні закономірності й визначають основоположні ідеї, що виражають об'єктивні закономірності й визначають науково обґрунтовані напрями розвитку галузі [4, с. 46].

Що ж стосується соціального обслуговування, то цей термін прийнято розглядати у широкому і вузькому значеннях. Так, на думку М.О. Буянової, у вузькому значенні під цим терміном варто розуміти «один з видів соціального забезпечення, спрямований на надання спеціальними органами держави громадянам різноманітних матеріальних послуг безоплатно або на умовах часткової оплати, з метою запобігання настання або зняття негативних наслідків соціальних ризиків, що настали, з метою по-

силення їх соціального захисту» [5, с. 13-14]. У широкому значенні соціальне обслуговування охоплює собою всі інші, крім грошових виплат, види соціального обслуговування, зокрема, охорону дитинства, материнства, інвалідів: медицину, освіту.

Також неможливо оминати увагою визначення соціального обслуговування запропоноване Б.І. Сташковым, який стверджує, що: це діяльність соціальних служб із надання безоплатно чи на пільгових умовах соціальних послуг особам, які перебувають у складних життєвих обставинах та потребують сторонньої допомоги з метою подолання або пом'якшення обставин, які порушують життєдіяльність особи [6, с. 77-78].

Закон України «Про соціальне обслуговування» від 19 червня 2003 р., що виступає основним нормативно-правовим актом у дослідженні даного питання визначає соціальне обслуговування як систему соціальних заходів, яка передбачає сприяння, підтримку і послуги, що надають соціальні служби окремим особам чи групам населення для подолання або пом'якшення життєвих труднощів, підтримки їх соціального статусу та повноцінної життєдіяльності.

Відносно принципів соціального обслуговування, то на думку Б.І. Сташкова це є виражені в чинному законодавстві керівні ідеї, що характеризують сутність норм, присвячених соціальному обслуговуванню, і шляхи їх розвитку. Вони відбивають основні напрями політики держави в царині правового регулювання відносин із соціального обслуговування. Принципи мають виражати закономірності соціального обслуговування, його правову природу і призначення [7, с. 425].

Закон України «Про соціальні послуги» називає основні засади (ст.2) й основні принципи (ст. 3) надання соціальних послуг [8].

Основними засадами надання соціальних послуг є: а) сприяння особам, які зазнали складних життєвих обставин, які вони не в змозі подолати за допомогою наявних засобів і можливостей; б) попередження виникнення складних життєвих ситуацій; в) створення умов для самостійного розв'язання виникнення життєвих проблем.

Надання соціальних послуг ґрунтується на принципах:

- адресності та індивідуального підходу;
- доступності та відкритості;
- добровільності вибору отримання чи відмови від надання соціальних послуг;
- гуманності;
- комплексності;
- максимальної ефективності використання бюджетних та позабюджетних коштів суб'єктами, що надають соціальні послуги;
- законності;
- соціальної справедливості;
- забезпечення конфіденційності суб'єктами, що надають соціальні послуги;

дотримання суб'єктами, що надають соціальні послуги, державних стандартів соціальних послуг, етичних норм і правил.

Однак зосередимо свою увагу на принципах доступності і гуманізму.

Доступність, як справедливо вважає М.О. Буянов, в загальній системі принципів права соціального забезпечення кореспондується із принципом змагальності соціального забезпечення [9, с. 169]. Він означає реальну можливість для кожного громадянина, який має право на той чи інший вид соціальних послуг, отримання його без яких-небудь перешкод в найкоротші строки шляхом звернення до відповідної соціальної служби.

Доступність соціального обслуговування забезпечується: а) наявністю необхідної чисельності соціальних працівників і рівнем їх кваліфікації; б) достатністю матеріальних і фінансових ресурсів; в) безоплатністю соціальних послуг в обсягах, установлених державними стандартами соціального обслуговування, й регулюванням тарифів на платні послуги; г) доступністю соціальних служб і соціальних працівників; д) можливістю вільного вибору надавача таких послуг; е) стандартизацією останніх. Так, безоплатні соціальні послуги, що надаються державними й комунальними суб'єктами у визначених державними стандартами обсягах, отримують: (а) громадяни, не здатні до самообслуговування у зв'язку з похилим віком, хворобою, інвалідністю, не мають рідних, які повинні забезпечити їм догляд і допомогу; (б) громадяни, які опинилися у складній життєвій ситуації у зв'язку з безробіттям і зареєстровані в державній службі зайнятості як шукаючі роботу, стихійними лихами, катастрофами, які є біженцями внаслідок збройних чи між етичних конфліктів, якщо їх середньомісячний сукупний дохід нижче встановленого прожиткового мінімуму; (в) дітям і молоді, які перебувають у складних життєвих обставинах через інвалідність, хворобу, сирітство, безпритульність, малозабезпеченість, конфлікти й жорстоке ставлення в сім'ї.

Для належної реалізації принципу доступності соціального обслуговування Концепція реформування системи соціальних послуг, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 13 квітня 2007 р. [10], встановлює базування соціальних послуг на рівні громади, розукрупнення великих закладів і центрів, територіальне наближення надання послуг до місця проживання (перебування) їх отримувачів для забезпечення збереження або відновлення соціальних зв'язків і родинних стосунків.

Тариф на платну соціальну послугу обчислюється з урахуванням собівартості послуги, адміністративних витрат і податку на додану вартість.

Термін «гуманізм» (від лат. – *humanus*) у науковий обіг увів у 1808р. німецький педагог Ф. Нітхаммер, який вкладав у це слово вищу самодостатню й самопізнавальну значимість людини, охарактеризувавши антилюдське все, що сприяє зовнішньому відчуженню індивіда, а також його само відчуження [11, с. 9]. За словником В.І. Даля «гуманний» - це людяний, властивий освіченій людині, милосердний, люблячий ближнього [12, с. 408]. С.І. Ожегов поняття «гуманізм» розуміє як гуманність, як людя-

ність у суспільній діяльності, у ставленні до людей [13, с. 87]. Юридична енциклопедія термін «гуманізм» трактує як загальну міру свободи, рівності та справедливості в суспільстві, що повинна визначати конкретний зміст правової норми [15, с. 331].

Гуманність у соціальному обслуговуванню – це передовсім, терпиме ставлення до набувача послуг, незалежно від того, хто він є – інвалід, пенсіонер, неповнолітній, бездомний. Усіх їх треба вислухати і проявити необхідні увагу і підтримку. Відповідно до Міжнародних етичних стандартів соціальної роботи соціальному працівникові належить завжди виходити з позиції гуманізму й милосердя, а саме: а) не засуджувати, не дорікати клієнта; б) попереджати можливості негуманного чи дискримінаційного поводження з індивідом чи групою людей; в) захищати клієнта від фізичного й психологічного дискомфорту, розладу, небезпеки чи приниження.

При отриманні соціальних послуг громадяни мають право на шанобливе й гуманне ставлення до себе з боку працівників соціальних служб. Не допускаються в цілях покарання або створення для персоналу стаціонарних установ соціального обслуговування використанні лікарських засобів, засобів фізичного стримування чи ізоляції. Особи винні в порушенні вказаної норми несуть дисциплінарну, адміністративну або кримінальну відповідальність у порядку, встановленому законодавством.

Отже, підсумовуючи викладене варто наголосити на тому що, втілення соціальної функції держави зумовлює її діяльність щодо соціального забезпечення. Ефективність інституту соціального обслуговування насамперед залежить від правової регламентації його предмета, змістовного наповнення принципів, за якими здійснюється надання соціальних послуг.

Література:

1. Барков А.В. Социальное обслуживание в условиях рыночной экономики: современные тенденции и перспективы развития/ А.В. Барков// Трудовое право. – 2006. – № 9. – С. 13-17.
2. Андрієв В.В. Правовідносини із загальнообов'язкового державного соціального страхування : теоретичний аспект : монографія / В.В. Андрієв, О.В. Москаленко, С.М. Прилипко, О.М. Ярошенко. – Х.: ФІНН, 2011. – С. 18.
3. Право соціального забезпечення в Україні : підруч. / за заг. ред. С.М. Прилипка, О.М. Ярошенка. – Х.: ФІНН, 2009. – 434 с.
4. Гарасимів Т.З. Принципи права соціального забезпечення України / Т.З. Гарасимів: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.05 / Львівський нац. ун-т. – Л., 2001. – 158 с.
5. Буянова М.О. Право социального обеспечения России : учебник / М.О. Буянова, К.Н. Гусов и др. – 3-е изд., перераб. и доп. – М. : ТК Велби, Проспект, 2004. – С.384 – 385.

6. Сташків Б.І. Соціальне обслуговування у системі соціального забезпечення: правові питання / Б.І. Сташків // Право України. – 2005. - № 1. – 76 – 79.
7. Сташків Б.І. Принципи соціально-обслуговуючого права в Росії та Україні / Б.І. Сташків // Актуальні проблеми політики : зб. наук. пр. – О.: Юрид. літ., 2003. – Вип. 15. – С. 420 – 425.
8. Про соціальні послуги: Закон України від 19.06. 2003 р., № 966 – IV // Відом. Верхов. Ради України. – 2003. - № 45. – Ст. 358.
9. Буянова М.О. Социальное обслуживание граждан России в условиях рыночной экономики (теоретико-правовой аспект) / М.О. Буянова: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.05 / Московская гос. юрид. акад. – М., 2003. – 325 с.
10. Про схвалення концепції реформування системи соціальних послуг : розпорядж. КМУ від 13.04.2007 р., № 178-р // Офіц. вісн. України. – 2007. – № 28. – Ст. 1122.
11. Брагина Л.М. Итальянский гуманизм. Этические учения XIV-XV веков / Л.М. Брагина. – М.: Высш. Шк., 1977. – 254 с.
12. Даль В.И. Толковый словарь великорусского языка: совр. написание / В.И. Даль. – 4-х т. – Т. 1. – М.: Астрель, 2000. – 540 с.
13. Ожегов С.И. Словарь русского языка / С.И. Ожегов. – Изд. 20-е, стереотип. – М.: Рус. яз., 1988. – 750 с.
14. Юридична енциклопедія: в 6-ти т. – Т. 1. – К.: Укр. енцикл., 2001. – 660 с.

Шумна Л.П. Доступность и гуманность: как принципы социального обслуживания. – Статья.

Доказано, что эффективность института социального обслуживания в первую очередь зависит от правовой регламентации его предмета, содержательного наполнения принципов, по которым осуществляется предоставление социальных услуг. В представленной статье исследуется понятие «социальное обслуживание» и раскрывается сущность одних из ключевых его принципов.

Ключевые слова: социальное обеспечение, социальное обслуживание, доступность, гуманность.

Schumna L.P. The availability and humanity as principles of social service. – Article.

It is proved that the efficiency of the institute of social service at the first place depends on the legal regulation of its subject, substantive filling of the principles, what are the basis of social services providing. The concept of the "social service" and the essence of its key principles are examined in the article.

Keywords: social assistance, social service, availability, humanity.